ՀՄՍՆԵԼԻԱԹԵՐԱԴ — ՏԱՐԻ — ԹԻՒ — 2478 — ՈՒՐԲԱԹ — 16 — ՆՈՅԵՄԲԵՐ — Ն. Տ — 28 — ՆՈՅԵՄԲԵՐ — 1879

ԳԻՆ

Տարեկան դրամ վճարող Պոլսոյ համար 10 մէջ.
» » Գաւառաց » 2 Լիրա
Վեցեան » » Պոլսոյ » 5 մէջ.
» » Գաւառաց » 1 Լիրա
Օտար երկիրներու » 50 ֆր.
Յանուցման առողը մէկ անգամի համար 3 ղուրուշ, երիւ անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ ստորագրութիւն կը լայ։
Իւրաքանչիւր թիւ 40 փարա արժ։

ՄԱՄՐԵՄ

ԼՐԱԳԻՐ

ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ

ԳԱՅՄԱՆՔ

Դուրս գնացած լրագրաց մասնաւոր ծախքը խմբագրութեան վրայ է։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն խմբագիր—Ցնորկնին ափսի ուզուի, Գալաթիա Սանարքճըլար Շատաէսի թիւ 198, Նօրօ խան, Մասխի գրասենեակը։
Յանուն ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։
Զատուած նամակ, յօդուած, եւ եւ չեն տարուիր։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ, ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 16 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Բ. Դրան երմոական նոր կարգադրութիւնը մայրաքաղաքիս օտարալեզու թերթերուն քննադատութեան առարկայ եղաւ։ Սիմանգուլ լրագրին անոր մէջ ձեւի պակասութիւն, հակասութիւններ, և անհասկանալի կէտեր կը գտնէ։ Մօնիթէօր դպրն երմոական սխալանաց երկար շղթային մէկ օղակը կը համարի, այսու ամենայնիւ չգործադրուած լաւ միջոցի մը հետ բաղդատելով՝ գործադրուած պակասաւոր միջոց մը նախամեծար դատելու սկզբամբ կը սիրէ զբ. Դուռը ձեռքն 'ի գործ տեսնել՝ ապագային մէջ միջազգային երմոական յանձնախումբի մը կազմութենէն առաջ։ Սակայն Բ. Դուռն ի՞նչպէս պիտի կրնայ այսչափ ընդդիմութեանց մէջ իւր ընդունած միջոցը գործադրել, — այս ալ ուրիշ խնդիր է։ Սա այժմ, ինչպէս ըսած էինք, նոր որոշման համեմատ տոկոսներն հարիւրին կէսի կուգան, և այս հաշուով ըստ Մօնիթէօրի՝ Բօնսոլիտէներն հինգ դրուշի արժէք կունենան. բայց կարելի է ապագային մէջ խոստացուած յաւելումը նկատողութեան առնուելով աւելի արժէք արուի թուղթերուն։ Խնդիրն հոն է թէ յարգէ ինկած ստորագրութիւն մը ի՞նչպէս պիտի կրնայ նոր վարկ գտնել այսպիսի փոքր տոկոսով մը, որոյ գործադրութիւնն իսկ անստոյգ կը համարուի տակաւին։ Մայրաքաղաքիս մէջ ասոր եղած ընդունելութիւնը դրեթէ բաւական հասկցուեցաւ, քանի մ'օրէն կրնամք իմանալ Եւրոպիոյ մէջ եղած ընդունելութիւնն ալ։

• • •

Անդղիոյ կապոյտ տետրակէն բաւական ուշադրութեան արժանի դէպուածներ կը թարգմանենք 'ի տեղեկութիւն ընթերցողաց, որոց աչքին առջեւէ արդէն "Հայաստան„ բառին վրայ Սէր Լէյարտի ծանուցագիրն առ Լորտ Սալիսպըրի։ Մեք չեմք ուզեր բառերու վրայ վիճաբանել, այսու ամենայնիւ անհնար է ժխտել որ խնդիրը բառի վրայ չէ, այլ ամբողջ ազգութեան մը, որոյ դոյութիւնն իսկ Սէր Լէյարտ ճանչել չէ ուզած։ Նախ Հայոց Պատրիարքին նկատմամբ ա՛յնպիսի ընթացք մը բռնած է, որ բարեկիրթ ընկերութեան մը մէջ անգամ մեծ պակասութիւն կը համարուի։ Պատրիարքն իրեն նամակ մը գրած է, ուր պատշաճաւոր լեզուով քանի մը դիտողութիւններ կ'ընէ Հայաստանի անունը Բիւրգասանի փոխուելուն դէմ. բայց փոքր Ասիոյ բարեկարգութեանց ինքզինք պաշտպան ցուցնող տերութեան դեսպանն արժան չհամարիր յիշեալ երկրին մէկ կարեւոր տարբեր պաշտօնական ներկայացուցչին պատասխանել, այլ անոր նամակն ուղղակի Անդղիոյ արտաքին գործոց նախարարին կը հաղորդէ՝ վրան աւելորդ դիտողութիւններ ընելով։ Սէր Լէյարտ կրնար ըսել միայն թէ Բ. Դուռն Հայաստան անունը չէր ճանչեր, և անոր համար հիւպատոսին արտօնագիր չէր տար. ինք դուցէ չէր կրնար կամ չէր ուզեր ընդունիլ տալ այն անունն, և իւր այս տկարութիւնը կամ անյօժարութիւնը ծածկելու համար կարգ մը խորհրդածութիւններ կ'ընէ, ուր Հայաստանը Հրէաստանի հետ կը բաղդատէ, թերևս նախորդ Պ. Տիսրայելիի (այժմ լորտ Պիկոնսֆիլտ) հաճոյանալու համար, առանց մոռնալու թէ հին Հրէաստանի մէջ այժմ հազիւ քանի մը հազար Հրեայ կայ, իսկ Հայաստանի մէջ տակաւին քանի մը միլիոն Հայ կրնայ գտնուիլ, որք թէպէտ մեծ մասամբ աղքատ և հարստահարեալ, բայց ղեկացում և մանաւանդ ազգային ղեկացում ունենալէ դադրած չեն, զոր Անդղիոյ դեսպանը ձրի վերաւորած է։

Ի՞նչ հարկ կար այս խորհրդածութեանց, քանի որ խիստ դիւրին էր Սէր Պատրիարքին նամակին քանի մը տող պատասխան մը գրելով ըսել թէ ըստ որում Բ. Դուռն Հայաստան անունամբ արտօնագիր չէր տար հիւպատոսաց, ուստի Բիւրգասան անունամբ առած էր զայն։ Միթէ այս՝ Անդղիոյ նման մեծ տերութեան մը համար տկարութեան խոստովանութի՞ւն մը կրլինէր, և միթէ անոր պատուոյն և անձնասիրութեա՞ն կը դպչէր, որպէս զի Սէր Լէյարտ Հայոց ազգութիւնն իսկ ուրանալով կը պնդէ թէ ինքը կրլինի փոքր Ասիոյ մէջ Հայաստան մ'և Հայ ազգութիւն մը կազմելու, Ասոր վրայ կ'երևի որ Վեհ. Սուլթանին ալ դիտողութիւններ ըրած է ազդարարելով որ եթէ այն գաւառներուն մէջ բարւոք վարչութիւն և արդարութիւն ի գործ չը դրուի, հաւանական է որ Օսմանեան կայսրութիւնը նոր գաւառներ կորուսանէ։ Սակայն Սէր Լէյարտի այս ոխալ ազդարարութիւնը տրամադրածաբար հակառակ արդիւնք արտադրած է։ Փոխանակ իւր յանձնարարած արդարութեան, Բիւրդերն և Բրդասէր պաշտօնատարք յատուկ դրութիւն մը ընդունած կերևին Հայերն արմատախիլ ընելու իրենց հայրենեաց մէջ, ինչպէս Վանէն և ուրիշ տեղերէ եկած նամակները, Վանայ վալիին հետ Անդղիական հիւպատոսին ունեցած վէճն և ուրիշ դէպքեր լիովին կը հաստատեն։ Ուստի Հայերն ամեն ժամանակէ աւելի պէտք ունին իրենք զիրենք պաշտպանելու։ Մանաւանդ գաւառական վարչութիւնք և ազգայինք լաւ կընեն որ իրենք զիրենք, իրենց հայութիւնն ու Հայաստանը լաւ ճանչցնեն Անդղիոյ հիւպատոսներուն՝ Սէր Պատրիարքին օրինակ տուած պատշաճաւոր լեզուով ու ընթացքով։

ԿԱՊՈՅՏ ՏԵՏՐԱԿ

Կապոյտ տետրակին պարունակած հետեւեալ գրութիւններն ալ Անդղիական հիւպատոսաց հրահանգներուն կը վերաբերին, և կարծեմք օգտակար կը լինի որ հիւպատոսաց տեղեկագրերը՝ մեր ընթերցողաց հաղորդելէ առաջ՝ անոնց հրահանգներուն վրայ տեղեկութիւն տամք։

Թիւ 36

Թրօթթը հասարակաց — Պ. Մալէթ

" Տիարպէքիր 24 ապրիլ 1879

(Քաղուած)

" Այս տարիէն օգուտ քաղելով կուզեմ հարցնել թէ 'ի նպաստ հարստահարեալ քրիստոնեայ հպատակաց միջամտութիւն ընելու որ և է իրաւունք ունի՞մ արդեօք, և եթէ ունիմ, որո՞վ իշխանութեամբ է։ Կրնամ սխալած լինիլ, բայց կը կարծեմ թէ փաշան (կուսակալը) թէև քաղաքավարութեան համար պարտաւոր է իրեն ըրած յայտարարութեանցս պատասխանել, այսու ամենայնիւ իրաւաբանական տեսակէտով կրնայ իմ առաջարկութեանցս համեմատ գործել յանձն չառնուլ, և Բրիտանական հպատակաց պաշտպանութեան հետ յարաբերութիւն չունեցող ամեն գործի մէջ իմ միջամտութիւնս մերժել։ Վերջերս ինձ արուած Ֆէրմանաց մէջ միջամտութեան համար ասկէ աւելի ընդարձակ իրաւունք չեմ տեսներ, և թէպէտ՝ մինչև որ ձեր վճռութենէն հրահանգ ընդունիմ, այս մասին փաշային հետ ուղղակի վէճ մ'ունենալէ պիտի զգուշանամ, այսու ամենայնիւ սոյն խնդիրը կընայ յուզուիլ. ուստի մեծապէս շնորհակալ կը լինիմ ձեզ եթէ այս նկատմամբ ձեր տեսութիւններն հաղորդէք ինձ։

Թիւ 37

Սուլէյմանի հարցնէ — Սէր Հ. Լէյարտ

Արտաքին գործոց պաշտօնատուն
21 մայիս 1879

" Սէր.

" Թրօթթը հպատակաց դրութեան մը պատճէնն ընդունելի, զոր Պ. Մալէթի ուղղած էր անցեալ ամսոյ 24 թուով։ Թրօթթը հաղորդեան այդ դրութեամբ կը հարցնէր թէ, իբրև Անդղիական հիւպատոս իրաւունք ունի՞ միջամտելու 'ի նպաստ քրիստոնեայ հարստահարեալ հպատակաց Դրան, և եթէ ունի, որո՞վ իշխանութեամբ։

"Պերլինի դաշնագրին 61երդ յօդուածով Դուռը կը խոստանայ "առանց այլևս յապաղման իրացնել այն բարւոքումներն ու բարենորոգումները, զորս տեղական պէտքերը կը պահանջեն Հայոց բնակած գաւառներուն մէջ, և Ջերքէսաց և Քրդաց դէմ անոնց ապահովութիւնն երաշխաւորել։„

"Դուռն յանձն կառնու նաև այս նկատմամբ ձեռք առնուած միջոցներն իմացնել տերութեանց, որք անոնց գործադրութեան պիտի հսկեն։„

"Ասկից զատ, 1878 յունիս 4ին մեծին Բրիտանիոյ և Թուրքիոյ միջև կնքեալ պայմանագրին Ա. յօդուածով Սուլթանը "կը խոստանայ Անդղիոյ թէ իւր ասիական երկիրներուն մէջ Քրիստոնեայ և ուրիշ հպատակաց պաշտպանութեան համար պիտի գործադրէ պէտք եղած բարենորոգումներն, որք յեռոյ երկու տերութեանց (Թուրքիոյ և Անդղիոյ) միջև համաձայնութեամբ պիտի որոշուին։„

"Ահա այս երկու դաշնական պայմանօք Սուլթանը պարտաւոր է ո՛չ միայն նոր և բարւոք օրէնքներ հրատարակել, այլ այժմէն պէտք եղած բարւոքումներն իրացնել այն դաւառաց մէջ, որք Թրօթթըր հաղարապետին դիտողութեան շրջանակին մէջ կրկնան։ Այդ խոստման օգուտն հակառակ եղող ամեն գործք յանդիմանութեան առատ պատճառ մը կուտան, — նախ՝ հիւպատոսին կողմէ, և յետոյ՝ ի հարկին՝ դեսպանին կողմանէ։

" Բնականաբար դատողութիւն պէտք է գործածուի այդպիսի յանդիմանութեանց թէ՛ պատշաճաւորութեան և թէ՛ եղանակին նկատմամբ, և մեծ հոգ պէտք է տանիլ, որպէս զի երկպայելի տեղեկութեանց վրայհիմնելով չգործուի։ Բայց, այս զգուշութեամբք հանդերձ, Մեծն Բրիտանիա դիւանագիտական որ և է ջանք չպիտի խնայէ Ասիական Թուրքիոյ ժողովրդոյ համար բարւոք վարչութիւն մը ձեռք բերելու։

" Ձեր վստահութենէն կը խնդրուի որ այս գրութեան մէկ պատճէնն հաղորդէք Թրօթթըր հաղարապետին՝ իւր տեղեկութեան և առաջնորդութեան համար։ ՍԱԼԻՍԲԸՐԻ

Թիւ 27

Սուլէյմանի հարցնէ — Բիդուլֆ Ռոբերտ

"Արտաքին գործոց պաշտօնատուն
24 ապրիլ 1979

" Սէր.

« Թագաւոր հին ղեկեղ Անատոլուի

Անգլիական ընդհանուր հիւպատոս անուանած լինելով, փափաքելի է որ փութով Կ. Պոլիս երթայիք, ուր ձեր պաշտօնավայրն երթալու համար պէտք եղած կարգադրութիւնները պիտի կրնաք ընել։

«Անցեալ տարւոյ յունիս կին մեծին Բրիտանիոյ և Թուրքիոյ միջև կնքեալ պայմանագրին Ասիական Թուրքիոյ ժողովրդոց բարւոք, վարչութիւնն ու բարեկեցութիւնն Անգլիոյ յատուկ ուշադրութեան առարկայ ըլլալու, և Վ.Հ. Թագուհին յանձն առաւ ինչ ինչ պարագայից մէջ այդ ժողովուրդներն ալ օտար երկրակալութեան դէմ պաշտպանել։ Անգլիոյ կառավարութիւնն այդ երկիրներուն մէջ Օսմանեան վարչութեան բարւոքելուն և յաջողութեան իւր ձեռքէն եկածին չափ գործակցելու համար է որ հաստատեց այն պաշտօնը, զոր այժմ ձեզ կը յանձնէ։

«Հետևաբար, ձեր և ձեզ օժանդակելու կոչուած պաշտօնակալաց գլխաւոր պարտքը պիտի լինի ձեր հիւպատոսական շրջանակին մէջ բնակող այլ և այլ դասու ժողովրդոց վիճակին վրայ քննութիւն ընել թուրքական իշխանութեանց օժանդակել խորհրդատուութեամբ և այն օգտակար տեղեկութեամբք՝ զորս կրնաք ձեռք բերել, ցուցնել այն միջոցները, որովք խնայողութիւնը կրնայ ապահովիլ և վարչութիւնը պարզուիլ կամ աւելի ազդու լինիլ, և գործադիր ու դատական իշխանութեանց կողմանէ ամեն տեսակ հարստահարութիւններն ու կեղեքումներն՝ որոց վրայ տեղեկութիւն ստանաք՝ ի գիր առնուլ և բողոքել անոնց դէմ։ Երբ ձեր դատողութեամբ այնպիսի պարագայ մը կայ, որ կեդրոնական կառավարութեան միջամտութեանը հարկ կը ցուցնէ, պէտք է տեղեկագրէք զայն Վ.Հ. Թագուհւոյն կառավարութեան և Կ. Պոլսոյ դեսպանատան, որպէս զի պէտք եղած դիտողութիւնները լինին Դրան։

«Ձեր հիւպատոսական շրջանակին մէջ բաղումս տեղեր աւազակութեան զոպման համար հատարակային ազդու զօրութեան մը կազմութիւնն ամեն նիւթական յաւաջդիմութեան առաջին պայմանն է։ Ձեր ձեռքէն եկածը պէտք է ընէք այս տնօրէնութեան կարևորութիւնն զգալ տալու համար կառավարական պաշտօնատարաց, և քաջալերել այն ամեն ջանքերը զոր նոքա ընեն այս նպատակին համար։

«Յունիս 4ի պայմանագրին առաջին յօդուածին մէջ Սուլթանին յանձն առած պարտականութեան համեմատ, Ն. Վ. Հափառութեան Ասիական երկիրներուն մէջ՝ ի գործ դրուելիք բարենորոգմանց նկատմամբ Վ.Հ. Թագուհւոյն կառավարութեան և Դրան միջև փոխանակեալ թղթակցութեան պատճէններն արդէն ձեզ հաղորդուած են։ Մեր նպատակն է որ դուք Դրան առաջադրած միջոցներուն գործադրութեան հսկէք, և ձեր ձեռքէն եկածը ընէք անոնց ճշդիւ և անկեղծօրէն գործադրութիւնն ապահովելու համար, և առաջարկէք ինչ որ յարմար կը թուի ձեզ՝ այդ բարեկարգական միջոցներուն գործնականութեան մէջ ազդուութիւնն աւելցնելու համար։

«Վ.Հ. Թագուհւոյն դեսպանատան պաշտօնատարներէն պիտի ընդունիք այն ամեն տեղեկութիւնները ու օժանդակութիւնը, զոր իրենց ձեռքն է ձեզ տալ, և Ն. Վ. Հափառութեան կարնոյ հիւպատոսին, ինչպէս նաև Ասիական Թուրքիոյ ծովեզերեայ նաւահանգիստները նոտող անգլիական հիւպատոսաց հրահանգ պիտի տրուի որ հաւանականաբար ձեզ համար կարևորութիւն ունեցող ամեն նիւթի վրայ հաղորդակցին ձեզ հետ։

(Մասնագիր.) ՍԱԼԻՍԲՐԻ
(Շարունակելի)

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Լոնդրա 27 Նոյ.

Պ. Կլատսթօն իւր ընտրական պայքարը կը շարունակէ Սկովտիոյ մէջ, ուր ինքզինք ընտրելի ներկայացուց յառաջիկայ երեսփոխանական ընտրութեանց համար։

Երկրորդ ատենաբանութիւն մ'ըրաւ Տալքէյթի ընտրողաց դումարման առթիւ։ Լոնդրայի պահպանողական լրագրերք այս առաւօտ խստիւ կը քննադատեն այն ատենաբանութիւնը, վասն զի Պ. Կլատսթօն յայտարարած է թէ, ըստ իւր կարծեաց՝ Իրլանդայի Բողոքական եկեղեցւոյն արտօնութիւնները խափանող օրէնքներն և Իրլանդայի երկրական կազմաւորութեան վերաբերեալ օրէնքը՝ զոր ազատական կուսակցութիւնը քանի մը տարի առաջ ընդունած է, բաւական չեղան Իրլանդայի արդարութիւն ընելու։ Նա աւելցուց թէ ազատական կուսակցութիւնն եթէ իշխանութեան հասնի, պարտի տակաւին աւելի ընդարձակ տեղական ինքնօրինութիւն շնորհել Իրլանդայի, որպէս զի երկրին ժողովուրդը գոհ լինի։

Սթանտարտ և այլ լրագիրք կը հաստատեն թէ թագաւորական աւելի մեծ ինքնօրինութիւն մը տալու խոստումն, որովհետև արդէն հնար եղածին չափ մեծ է տրուած ինքնօրինութիւնը, այս վտանգն ունի, որ Իրլանդացիք իրը քաղաքական (բոլիթիք) ինքնօրինութեան խոստում պիտի նկատեն։

Լոնդրա 27 Նոյ.

Գահիրէէն եկած հեռագիրք կը ծանուցանեն թէ Հապէշստան ոսպառնալից գիրք մը բռնեց Եգիպտոսի դէմ։ Հապէշաց թագաւորն իմացուց թէ Մասսաուահի նաւահանգիստն հարկաւոր է Հապէշստանի, որ առանց զայն իւր ձեռքն ունենալու չկրնար իւր բերքերուն արտածութիւնն ապահովել. և պատերազմ կ'սպառնայ Եգիպտոսի դէմ։

Լարնաքայէն հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Կիպրոս բնակեալ Եւրոպացիք մեծ տէրութեանց բաղաքներ են կըղզւոյն Անգլիական իշխանութեանց դատական վարչութեան դէմ, և իրենց հիւպատոսներէն միայն դատուելու իրաւունք կը պահանջեն։

Վիէննա 27 Նոյ.

Զինուորական Կազէթ լրագիրը կը հաստատէ թէ Վարշաւայ մօտ Ռուսական զօրաց դումարումներն, որք իրրև Գերմանիոյ դէմ սպառնալիք մեկնուած էին Գերմանական լրագրերէն, առաւել Աւստրօ-Հունգարիոյ դէմ սպառնալիք են։ Սակայն լաւ տեղեկութիւն ունեցող ակումներուն կարծիքն է թէ Ռուսիոյ կողմէ Եւրոպիոյ սպառնացող վտանգը բոլորովին փարատած է։

Այս առաւօտ հասած հեռագիրք

Լիսիմպուրկ 28 Նոյ.

Պ. Կլատսթօն երկկ նոր բանախօսութիւն մ'ընելով, Թուրքիոյ նկատմամբ Անգլիական նախարարութեան աշխարհավարութիւնը խստիւ պարսաւեց։ Պ. Կլատսթօն ըստ, թէ ինք չկարծեր որ Ռուսիա նորէն իւր երկիրն ընդարձակէ 'ի վնաս Թուրքիոյ՝ ոչ Դանուբի կողմէն և ոչ ալ Պաթումի։ Պ. Կլատսթօն կը կարծէ թէ Լորտ Պիքոնսֆիլտի ընթացից արդիւնքն է Թուրքիոյ քրիստոնէից մէջ Ռուսիոյ բարոյական ազդեցութիւնն աւելցնել։ Պ. Կլատսթօն իւր խօսքը վերջացնելով խստիւ պարսաւեց կառավարութիւնը՝ Կիպրոսի պայմանագրին պատճառաւ։

Փարիզ 27 Նոյ.

Գաղղիոյ երեսփոխանաց ժողովին բացման տեսիլ, ժողովին նախագահ Պ. Կամպէթթա բանախօսութիւն մ'ըրաւ, յորում ժողովը Փարիզ վերադառնալուն համար շնորհաւորելէ ետև, երեսփոխաններուն հրաւէր կարդաց աշխատելու և անօգուտ վիճաբանութիւններէ խուսափելու։

Այս առաջին նստին մէջ որ և է միջադէպ չպատահեցաւ։

Պէլկրատ 27 Նոյ.

Սերպիոյ իշխանը նախարարութեան հրաժարականն ընդունեց և նոր նախարարութիւն մը կազմելու գործը Պ. Քարավէլոջի յանձնեց։

Լոնդրա 27 Նոյ.

Օսմ. Քոնս.		10 7/8
Փոխ.	1866	14
»	1895	13 3/4
»	1871	58 1/4
»	1872	20 1/2
»	1873	12
» Եգիպտ.		77 7/8
Անգլ. Քոնս		98 7/8

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մոնթէէօր իւր երէկուան թուոյն մէջ դարձեալ կը ծանուցանէ թէ թէ Պէյ.քը փաշային վաղը մայրաքաղաքէս մեկնելուն որոշում տրուած է։ Վարնայի նախորդ կառավարիչ Սայիտ փաշա, ռազիկանութեան սպայ Թահիր պէյ, և քարտուղար Պ. Ճօրճ Պըրճին իրեն կընկերանան։

Կուսինեէի և Փլավայի գաւառաց յանձնման պայմանաժամին երէկ (հինգշաբթի) լրացաւ, բայց պայմանաժամին երկարաձգման համար Բ. Դրան և Նիքիթա իշխանի կառավարութեան միջև համաձայնութիւն դոյացաւ։ Օսմանեան կառավարութիւնն յիշեալ գաւառներն առանց արիւնհեղութեան և մինչև իսկ նոր պայմանաժամին լրանալէն առաջ Գաբատաղի յանձնելու համար ձեռքէն եկածն ընել խոստացաւ։ Հետևաբար, Բ. Դրան կողմէ նոր հրահանգներ ղրկուեցան Ղազի Ահմէտ Մուխթար փաշային, որ այս գործին մէջ Օսմանեան կառավարութեան ներկայացուցիչն է։

Մոնթէէօր Տիւ Քոմէրս լրագիրն իւր երէկուան թուոյն մէջ ալ հեռաձայլը կը գրէ Պ. Երուանդ Ոսկանի վրայ.

«Հայկազն քանդակագործ Պ. Ոսկանի երեք փոքր արձաններն, որոց վրայ խօսեցանք մեր երէկուան թերթով, Ապտուլլահ եղբարց լուսանկարի գործարանին մէջ (Մեծ փողոց Բերայի) 'ի տես դրուած են, ինչպէս նաև Պ. Ոսկանի հօր (Յակոբ Ոսկան էֆէնտիի) կիսարձանն, որ միևնոյն արուեստագործին ձեռքէն եղած է, և որ նմանութեանն ու փափկութեանը կողմէ միւս քանդակաց պէս ուշադրութեան արժանի քանդակ մ'է։

Մինչև 'ի նոր անօրէնութիւն, Բ. Դուռը Նօվի—Պազարի գաւառէն դուրս եղն, ոչխար, յորեն, բանիր, և հայ դուրս հանելն արգիլեց, և այս արգելքը մայրաքաղաքիս դեսպանատանց հաղորդեց։

Պուլղարիայէն Իսլամաց նոր դաղթականութիւն մ'սկսաւ։ Ոմանք Կ. Պոլիս կուգան, ոմանք ալ Տոպրուճա կ'երթան, ուր կ'երևի թէ լաւ ընդունելութիւն կը լինի իրենց։

Սուտ կը հանուի այն լուրը թէ երկու ամիս առաջ կառավարութիւնը արաց մէկ հինդերորդին փոխարէն թղթադրամ չպիտի ընդունի։ Այս կարգադրութիւնն ըստ առաջնոյն պիտի չարունակէ։

Մաքսատան պաշտօնատարները թղթատարութեանց և հեռագրատանց պաշտօնատարներէն աւելի բաղդաւոր լինելով՝ կայսերական հրամանագիր մը ձեռք բերին ազրամադրող թէ իրենց ամսականներն ամբողջապէս պիտի վճարուին՝ մաքսատան ամբողջ հասոյթներն ելմտական նախարարութեան գրկուելէ առաջ, և թէ՝ ըստ առաջնոյն՝ իրենց ամսականները մաքսատան մնաուկէն պիտի ստանան և ոչ թէ ելմտական մնաուկէն, ինչպէս կը տրամադրէր քանի մը շաբաթ առաջ եղած ուրիշ հրամանագիր մը, որ թղթատարութեանց և հեռագրատանց պաշտօնատարներուն նկատմամբ կը շարունակէ 'ի գործ դրուիլ։ Ինչպատճառ մաքսատան պաշտօնատարաց եղած այս բացառութիւնը մաքսական վերատեսչին մէկ բողոքագրին վրայ ուշադրեցաւ, յորում ըսուած էր թէ մաքսական պաշտօնատարաց ձեռք մեծամեծ գումարներ կ'անցնին, և եթէ իրենց ամսականները կանոնաւորապէս չտանան, դողութիւն կըրնան ընել։

Մաքրի քէօյի մէջ Գլիւպ մը հաստատեցաւ ձմեռուան ժամանակ սոյն գիւղին մէջ բնակող Ֆանձանց գումարման և զուարճութեան տեղ մը լինելու համար։

Օսմանեան կայսերական Պանքային մէջ մեծ դողութիւն մ'երևան հանուած լինելուն զրոյցը կը հերքուի, որովհետև քննութիւն լինելով տեսնուած է թէ պատրաստ դրամաց և արժէթղթոց հաշուոյն մէջ որ և է պակաս չկայ։

Մոնիթէօր իւր երէկուան թուոյն մէջ այս լուրը կուտայ։ Բայց Պանքային մէջ իրապէս մեծ դողութիւն մ'եղած լինելուն զրոյցը հաստատութիւն կը դտնէ, և վաղբթ իւր այս առաւօտեան թուոյն մէջ զարմանք կը յայտնէ թէ այսպիսի կանոնաւոր հաստատութեան մը մէջ ի՞նչպէս կարելի է երկրորդ անգամ մեծ դողութիւն մը լինիլ։

Դողը նոյն իսկ Պանքային պաշտօնատարներէն է եղեր, և ձերբակալուեր է։

Քաղաքագիտական ակմբոց մէջ կըսուի թէ Հունգարացիք կը պահանջեն եղեր Աւստրիական կառավարութենէն որ Կ. Պոլսոյ Աւստրիական նոր դեսպանն Հունգարացի մը լինի։ Հունգարացիք միանաւոր ցաւ կըզգան եղեր տեսնելով որ Անտրաշի կոմսն և Զիչի կոմսն՝ երկուքն ալ Հունգարացի՝ միևնոյն ժամանակ պաշտօնէ կ'ելնան։ Բայց կը կարծուի թէ Սլավ կուսակցութիւնն յաղթող է, և Հունգարացւոց փափաքը չպիտի կատարի։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

ԷՍՀԱՄԸ ՈՒՄՈՒՄԻԷ

Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ		11,24
Այս առաւօտ բացուեցաւ		11,24
Կէս օրին		11,24
Բուռլիի երկաթուղի	Փր.	37 50
Թղթադրամ	Լիր.	945

ԱԶԳԱՅԻՆ,

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Դաւրէժ, 9 սեպտ.

Թէ Ռուսաստանի և թէ Թիւրքիայի լրագիրներուն, այլ և ապագրված հայերէն չատ աշխարհագրութիւնների մէջ, ինձ չատ անգամ հանդիպել է կարդալ սխալ տեղեկութիւններ Պարսկաստանի Հայերի վիճակագրութեան մասին, որոնց դրեթէ բոլորն էլ ընկնում են չափազանցութեան մէջ։ Նրանցից չատերը

ճիշտ չիմանալով Պարսկաստանի երկու վիճակներում գտնված Հայերի թիւը, սխալմամբ տանում հաստատումն են նրանց աշխարհահամարը 150,000ից մինչև 200,000ի, որոց մի քառորդ մասն ունդամ գոյութիւն չունի բովանդակ Պարսկաստանում, ինչպէս ներքևում ցըրած երկու վիճակների առանձին առանձին թուերից կերևայ, որը ես մի առանձին պարաք համարելով աշխատեցի դուրս բերել նրան որքան կարելի էր հաստատ աղբիւրից և որքան կարելի էր ստուգելով, որպէս զի ծառայութիւն էլ արած լինեմ նոր աշխարհագրութիւն հեղինակողներին։ Սակայն գեռ մանրամասնօրէն չը գրած. յարմար եմ համարում «Մշակի» ընթերցողներին ծանուցանել, որ Պարսկաստանում բընակված Հայերի ոնհատական թիւը՝ մի ամբողջական թուով 40,000ից աւելի չէ կարող լինել։

1) Նախ սկսում եմ Ադրպատականի վիճակից, որ դուրս եմ բերել Անդրէաս արքեպիսկոպոսի 1875 թուի արած ազգահամարից, տպագրված Արարատ ամսագրում։ Թէպէտ ազգահամարը պէտք է լինի չունչի կամ անհատի վրայ, բայց այդ վիճակագրութիւնը ատան վրայ եղած լինելով, ես էլ հետևում եմ նոցան։

Դավրէժ քաղաքի երկու թաղերում կան 435 տուն, Դավրէժի շրջակայ 4 գիւղերում 199 տուն։ Արտաղի գաւառի 3 գիւղերում 148 տ.։ Խոյ քաղաքում և նրա շրջակայ 5 գիւղերում 241 տ.։ Սալմաստ գաւառի 26 գիւղերում 1001 տ.։ Որմի քաղաքում և նրա շրջակայ 24 կատ գիւղերում 483 տ.։ Որմի նահանգի Սօմա գաւառի 3 գիւղերում 29 տ.։ Որմի նահանգի Բարանդուզ գաւառի 12 գիւղերում 193 տ.։ Սուլդուզ գաւառի 8 գիւղերում 88 տ.։ Սավուկբուլաղ քաղաքում և նորա 2 գիւղերում 22 տ.։ Մարագա քաղաքում և նրա շրջակայ 7 գիւղերում 112 տ.։ Կարադաղ գաւառի (Թէյլանի, Մէշափարի, Մընջուանի և Դիզմարի) 29 կատ գիւղերում 601 տ.։ Ուրեմն բոլոր Ադրպատականի Հայ տների գումարն է 3552, որոց եթէ որ չունչի դարձնենք, ինչպէս սովորութիւն է, տունը 5 հոգի համրելով, այսինքն 3552 տունը 5ով բազմապատկելով, Ադրպատականի Հայերի ոնհատական թիւը կը լինի 17,760 հոգի։

2) Ապա վեր եմ առնում բուն Պարսկաստանի, այսինքն Արաղստանի վիճակը, հիմք բռնելով 1851 թուի, Բէգնազարեան Թադէոս արքեպիսկոպոսի արած վիճակագրութիւնը, ասված «Մասեաց Աղաւնի» տնտագրում ի Փարիզ։ Այդ ազգահամարին նայելով, աւելի քան երեք հազար Հայ տներ կան Պարսկաստանում, թէպէտ 1871 թուի սովի պատճառով բաւական թուով Հայերից մեռան և ոմանք էլ գաղթեցին Ռուսաստան կամ այլուր, թէպէտ այդ թիւերը այժմս խոչընդոտված կը լինեն բնակիչների մի քաղաքից դէպի մի այլ քաղաք և գիւղացիների խմբովին մի գիւղից դէպի միւսը գաղթելով, սակայն այդ ազգաբնակութիւնների մեծ մասը կան և ապրում են Պարսկաստանի հեռաւոր տեղերում, որոնք յիշված են նոյն ազգահամարի մէջ։ Ես արել եմ միայն մասնաւոր փոփոխութիւններ, որոնք ես ըստուգապէս գիտէի։

Թէհրան քաղաքում 140 տուն։ Թէհրանի մօտակայ 3 կատ գիւղերում 60 տուն։ Համադան քաղաքում 40 տուն։ Նորան մօտ եղող Շաւասին գիւղում 76 տ.։ Զէնդան, Ղազբին, Ռէշտ և Էնզէլի 50 տ.։ (Սրանք շատ շատ տեղափոխվում են մի տեղից դէպի միւսը)։ Ղարագան գաւառում 102 տ.։ Թեհրան գաւառում 151։, Թեհրանի գաւառում 124։, Գեաքլա գաւառի 9 կատ գիւղերում 183 տ., Մալայիր գաւառի 4 գիւղերում 101 տ., Աւազանի Զուղայում 400 տ., Նրա մօտակայ Զարմահալ նահանգի 3 կատ գիւղերում 306 տ., Աստրանի մօտ Փէրիա գաւառի 25 կատ գիւղերում 1012 տ., Փիրվէրի գաւառի 16 կատ գիւղերում 446 տ., Շիրազ քաղաքում 8 տ., Բուշիր քաղաքում 10 տ.։ Ընդամենն 3189 տուն, որոնց եթէ նոյնպէս 5 անդամ չատացնենք, կը դանենք նրանց ոնհատական թիւը 15,945 հոգի, աւելացնում եմ սրանց վրա Ադրպատականի Հայերի ոնհատական թիւն էլ և բոլորը միասին լինում են 33,705 հոգի։ Ես սրանց վրա աւելացնում եմ մի քանի հազար հոգի ևս, որոնք համարելով թէ սխալմամբ ճիշտ մտած չը լինեն այս 2 վիճակագրութիւնների մէջ և գորանով դուք կը տեսնէք որ իմ ենթադրաբար առաջարկած 40 հազարի թիւը հազիւ թէ կամբողջանայ, թող որ բաւականին թըւով էլ մեռած և գաղթած էին, ինչպէս վերևում ասացի։ Վիճակագրութիւնը վերջացնելով, յարմար եմ համարում մի քանի խօսք էլ Պարսկաստանի հայերի ղըրութեան և նրանց թշուառութեան վրա խօսել։

Ոհասատի մի ժողովուրդ, որ ցան ու ցիր է եկած հիւսիսից մինչև հարաւ, Պարսկաստանի այդ երկար հողացամաքի վրայ, այսինքն Կասպից ծովի եզերքից մինչև Պարսից ծոցը։ Ոհասատի մի ժողովուրդ, որի մեծամասնութիւնը ոչ միայն թաւալում է թանձր տգիտութեան մէջ, այլ տարիներով զրկված է ժամանակագրութիւնից, քահանայից, քարոզից և ուրիշ հոգևոր մխիթարութիւնից։ Ոհասատի մի ժողովուրդ, որի մեծագոյն մասը ոչ միայն գիւղերում, այլ ընդարձակ դաւառներում գպրոցի երես տեսած չունեն. կան գիւղեր որոնց քահանայքն խօսում են ժողովուրդի հետ թուրքերէն լեզուով, մինչև իսկ եկեղեցու մէջ։ Շատ տեղերում՝ ոչ քահանան և ոչ իսկ ժողովուրդը հայութեան և քրիստոնէութեան վրայ գաղափար անդամ չունեն։ Բացառութիւն են կազմում Թէհրանի և Դաւրէժի գպրոցների, որոնք եթէ ոչ առաջնակարգ՝ դոնէ երկրորդական դըպրոց կարող են համարվիլ, և ուր շատ քիչերի մէջ Սպահանի Զուղան միայն ունի 3 ռուսական գպրոց, որոնք բոլորովին նախնադարեան սիստէմայով են ընթանում. և մինչև այսօր ոպատած օգուտը չեն տըւել և կանոնի տակ էլ չեն։ Ոհասատի մի ժողովուրդ, որ ազգութեան ներսից բոլորովին անոտիպաչա և աւելորդապաչա է դարձել, հաւատ ընծայելով ամենայն տեսակ վհուհների, հմայողների, գուշակողների, թովիչների և գրբացների հեթանոսական պատգամներին և թալիսմաններին, որոնց խոսիւ արգելում են Աւետարանը և քրիստոնէական գըրքերը։ Սակայն ո՞վ զգուշացնէ նրան այդ հաւազիտական ըղձութիւններից, ո՞վ սովրեցնէ նրան սուրբ Աւետարանի վարդապետութիւնը, ո՞վ քարոզէ նրան հայութիւն, քրիստոնէութիւն։ Հովիւ չկայ որ ոչխարները նրա ձայնին լսեն, Ադրբատականի առաջնորդը հանդիստ նըստած է Էջմիածնում, իսկ Պարսկաստանի առաջնորդն էլ գնացել է Հնդկաստան իր հունձն անելու, Աստուած կարողութիւն տայ։

Եւ ինչ անէ մի այսպիսի ժողովուրդ, որ չը դիմէ բողոքականութեան, որի քարոզիչները թափոր են անում ամբողջ Պարսկաստանի քրիստոնէից չուրջը և ընդունում են իրանց գիմողներին գըրկաբաց, տալով նրան ճրիատէս Աւետարան և ամեն հոգեղէն կերակուր։ Թո՛ղ տուր Էջմիածին, թո՛ղ տուր որ նրանք լաւ սերմանեն. դու կարծում ես որ մի օր քո ճեմարանի Լատիներէն և Յունարէն սովորած աշակերտները կը դան Պարսկաստան և կը լուսաւորեն, բայց ո՞ւմը և ե՞րբ. մինչև այն ժամանակ դուցէ «Արքայութիւնն Աստուծոյ բռնաբարի և բռունք յափշտակեն զնա»։ Պարսկաստանի Հայեր, մեզ ուրիշ ճար չէ մնում, եթէ ոչ մեր նախնիքների սղրացածը այսօր կրկնել. «ափսո՞ս քեզ Հայոց խեղճ ժողովուրդ, որ զերի գնամանաք դէպի Խորասան»։

Արծնակ
(Մշէն)

Կ. Պոլիս 14 Նոյ. 1879

. . . Խմբագրապետ էֆէնդի,

Կիլիկեան Ընկերութիւնը պարտականին կը համարի Ձեր պատուական թերթին շնորհիւ նպատակաւ շնորհակալութիւն մատուցանել առ Վեսեմափայլ Ապրօ Աշչան եռանդուն հայրենասէր երիտասարդն, որ այս օրերս անձնական գործով մը Նափոլիէն ի Պոլիս գալուն առթիւ բարեհաճած է Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր միջոցաւ (1000) հազար ֆրանք շընորհել Արարատեան, Դպրոցասիրաց Արևելեան և Կիլիկեան ազգային երեք ընկերութեանց։

Ցիշեալ հայրենասէր անձն խոստացած է նաև աւելի մեծ դրամական օգնութիւններ մատուցանել առ սոյն ընկերութիւնս, որոց յարատև աշխատութեանն համար կրկին ու կրկին գոհունակութիւն յայտնած է մեզ։

Փափաքելի է որ սոյնպիսի առատաձեռն և անձնուէր անձանց թիւն հետզհետէ մեր մէջ բազմապատկէր, և այն ատեն դաստիարակութեան գժուարին գործն մեծապէս կը դիւրանայ։

Մնամք
խորին յարգանօք
ի Դիմաց Գործ. Ժողովոյ
Կիլիկեան Ընկ.
Ատենապիր Ատենապետ
Տ. Աւետեան Գ. Ադուլեան

ԼՕՏ

Յառաջիկայ շաբաթ գիշեր (Նոյ. 17) ժամ 3 իւսկիւտարու Սելամիէ թաղին վարժարանի թատերասրահին մէջ Գեր. Տ. Մաղաքիա վարդապետ Օրմանեան ճառախօսութիւն մը պիտի ընէ նիւթ ընտրելով իրեն ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ, զոր երկու մասի պիտի բաժնէ, և Ա. ու Բ. մասերուն տիպերը նուագածութիւն պիտի լինի դաշնակի վրայ։

Մուտք երկու սեռի համար 2 ղրուշ արծաթի։ Մանկունք ազատ են։

ԳՍԵԱՆԵՐԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ
ՏԱՂ ԹՌՉՆՈՑ
ՀԱՆԵԱԼ Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԷ
ԴՐՉԱԳՐԱՑ
Ց. Ց. ԱՆՏՈՆԵԱՆ ՀԱՐՑ ՅՕՐԹԱՔԷՕՑ

Բաղմավէպ օրագրի 1852 տարւոյն մէջ, երես 86—95 հրատարակեալ է ճառ մի «Տեսութիւն ի գանձ լեզուին Հայոց կամ ի Յովհաննէսեան բառարան» վերնագրով, և Հ. Ղ. Մ. այսինքն Հ. Ղևոնդ Մարգարեան (Ալիշան) ստորագրութեամբ։ Այս «Գանձ լեզուին Հայոց» կոչուածն ընդարձակ Հայերէն Լատիներէն բառագիրք մ'է, յօրինեալ ի Յովհաննես վարդապետէ Կամենիցացւոյ անցեալ դարու սկիզբը, գործ թերակատար հմտութեամբ, բայց կարի պատուական՝ մէջը յիշուած այլևայլ մատենագրութեանց հատակտորոց համար, որոց ամբողջութիւնը մինչև այսօր երևան եկած չէ։ Բազմավէպին ճառախօսն՝ Յովհաննեան բառարանին մէջէն զանազան անյայտ գրուածոց պատառիկներ քաղելէ ետքը՝ կը յաւելու մօտ ի կատարած իր ճառին. «Ի լոյն յայտնեսցէ Աստուծոյ ողորմութեամբ ի Փարիզ։ Այդ ոչխարհահամարին նայելով, աւելի քան երեք հազար Հայ տներ կան Պարսկաստանում, թէպէտ 1871 թուի սովի պատճառով բաւական թուով Հայերից մեռան և ոմանք էլ գաղթեցին Ռուսաստան կամ այլուր, թէպէտ այդ թիւերը այժմս խոչընդոտված կը լինեն բնակիչների մի քաղաքից դէպի մի այլ քաղաք և գիւղացիների խմբովին մի գիւղից դէպի միւսը գաղթելով, սակայն այդ ազգաբնակութիւնների մեծ մասը կան և ապրում են Պարսկաստանի հեռաւոր տեղերում, որոնք յիշված են նոյն ազգահամարի մէջ։ Ես արել եմ միայն մասնաւոր փոփոխութիւններ, որոնք ես ըստուգապէս գիտէի։

Թէհրան քաղաքում 140 տուն։ Թէհրանի մօտակայ 3 կատ գիւղերում 60 տուն։ Համադան քաղաքում 40 տուն։ Նորան մօտ եղող Շաւասին գիւղում 76 տ.։ Զէնդան, Ղազբին, Ռէշտ և Էնզէլի 50 տ.։ (Սրանք շատ շատ տեղափոխվում են մի տեղից դէպի միւսը)։ Ղարագան գաւառում 102 տ.։ Թեհրան գաւառում 151։, Թեհրանի գաւառում 124։, Գեաքլա գաւառի 9 կատ գիւղերում 183 տ., Մալայիր գաւառի 4 գիւղերում 101 տ., Աւազանի Զուղայում 400 տ., Նրա մօտակայ Զարմահալ նահանգի 3 կատ գիւղերում 306 տ., Աստրանի մօտ Փէրիա գաւառի 25 կատ գիւղերում 1012 տ., Փիրվէրի գաւառի 16 կատ գիւղերում 446 տ., Շիրազ քաղաքում 8 տ., Բուշիր քաղաքում 10 տ.։ Ընդամենն 3189 տուն, որոնց եթէ նոյնպէս 5 անդամ չատացնենք, կը դանենք նրանց ոնհատական թիւը 15,945 հոգի, աւելացնում եմ սրանց վրա Ադրպատականի հայերի ոնհատական թիւն էլ և բոլորը միասին լինում են 33,705 հոգի։ Ես սրանց վրա աւելացնում եմ մի քանի հազար հոգի ևս, որոնք համարելով թէ սխալմամբ ճիշտ մտած չը լինեն այս 2 վիճակագրութիւնների մէջ և գորանով դուք կը տեսնէք որ իմ ենթադրաբար առաջարկած 40 հազարի թիւը հազիւ թէ կամբողջանայ, թող որ բաւականին թըւով էլ մեռած և գաղթած էին, ինչպէս վերևում ասացի։ Վիճակագրութիւնը վերջացնելով, յարմար եմ համարում մի քանի խօսք էլ Պարսկաստանի հայերի ղըրութեան և նրանց թշուառութեան վրա խօսել։

Ոհասատի մի ժողովուրդ, որ ցան ու ցիր է եկած հիւսիսից մինչև հարաւ, Պարսկաստանի այդ երկար հողացամաքի վրայ, այսինքն Կասպից ծովի եզերքից մինչև Պարսից ծոցը։ Ոհասատի մի ժողովուրդ, որի մեծամասնութիւնը ոչ միայն թաւալում է թանձր տգիտութեան մէջ, այլ տարիներով զրկված է ժամանակագրութիւնից, քահանայից, քարոզից և ուրիշ հոգևոր մխիթարութիւնից։ Ոհասատի մի ժողովուրդ, որի մեծագոյն մասը ոչ միայն գիւղերում, այլ ընդարձակ դաւառներում գպրոցի երես տեսած չունեն. կան գիւղեր որոնց քահանայքն խօսում են ժողովուրդի հետ թուրքերէն լեզուով, մինչև իսկ եկեղեցու մէջ։ Շատ տեղերում՝ ոչ քահանան և ոչ իսկ ժողովուրդը հայութեան և քրիստոնէութեան վրայ գաղափար անդամ չունեն։ Բացառութիւն են կազմում Թէհրանի և Դաւրէժի գպրոցների, որոնք եթէ ոչ առաջնակարգ՝ դոնէ երկրորդական դըպրոց կարող են համարվիլ, և ուր շատ քիչերի մէջ Սպահանի Զուղան միայն ունի 3 ռուսական գպրոց, որոնք բոլորովին նախնադարեան սիստէմայով են ընթանում. և մինչև այսօր ոպատած օգուտը չեն տըւել և կանոնի տակ էլ չեն։ Ոհասատի մի ժողովուրդ, որ ազգութեան ներսից բոլորովին անոտիպաչա և աւելորդապաչա է դարձել, հաւատ ընծայելով ամենայն տեսակ վհուհների, հմայողների, գուշակողների, թովիչների և գրբացների հեթանոսական պատգամներին և թալիսմաններին, որոնց խոսիւ արգելում են Աւետարանը և քրիստոնէական գըրքերը։ Սակայն ո՞վ զգուշացնէ նրան այդ հաւազիտական ըղձութիւններից, ո՞վ սովրեցնէ նրան սուրբ Աւետարանի վարդապետութիւնը, ո՞վ քարոզէ նրան հայութիւն, քրիստոնէութիւն։ Հովիւ չկայ որ ոչխարները նրա ձայնին լսեն, Ադրբատականի առաջնորդը հանդիստ նըստած է Էջմիածնում, իսկ Պարսկաստանի առաջնորդն էլ գնացել է Հնդկաստան իր հունձն անելու, Աստուած կարողութիւն տայ։

Եւ ինչ անէ մի այսպիսի ժողովուրդ, որ չը դիմէ բողոքականութեան, որի քարոզիչները թափոր են անում ամբողջ Պարսկաստանի քրիստոնէից չուրջը և ընդունում են իրանց դիմողներին գըրկաբաց, տալով նրան ճրիատէս Աւետարան և ամեն հոգեղէն կերակուր։ Թո՛ղ տուր Էջմիածին, թո՛ղ տուր որ նրանք լաւ սերմանեն. դու կարծում ես որ մի օր քո ճեմարանի Լատիներէն և Յունարէն սովորած աշակերտները կը դան Պարսկաստան և կը լուսաւորեն, բայց ո՞ւմը և ե՞րբ. մինչև այն ժամանակ դուցէ «Արքայութիւնն Աստուծոյ բռնաբարի և բռունք յափշտակեն զնա»։ Պարսկաստանի Հայեր, մեզ ուրիշ ճար չէ մնում, եթէ ոչ մեր նախնիքների սղրացածը այսօր կրկնել. «ափսո՞ս քեզ Հայոց խեղճ ժողովուրդ, որ զերի գնամանաք դէպի Խորասան»։

Արծնակ
(Մշէն)

Կ. Պոլիս 14 Նոյ. 1879

. . . Խմբագրապետ էֆէնդի,

Կիլիկեան Ընկերութիւնը պարտականին կը համարի Ձեր պատուական թերթին շնորհիւ նպատակաւ շնորհակալութիւն մատուցանել առ Վեսեմափայլ Ապրօ Աշչան եռանդուն հայրենասէր երիտասարդն, որ այս օրերս անձնական գործով մը Նափոլիէն ի Պոլիս գալուն առթիւ բարեհաճած է Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր միջոցաւ (1000) հազար ֆրանք շընորհել Արարատեան, Դպրոցասիրաց Արևելեան և Կիլիկեան ազգային երեք ընկերութեանց։

Ցիշեալ հայրենասէր անձն խոստացած է նաև աւելի մեծ դրամական օգնութիւններ մատուցանել առ սոյն ընկերութիւնս, որոց յարատև աշխատութեանն համար կրկին ու կրկին գոհունակութիւն յայտնած է մեզ։

Փափաքելի է որ սոյնպիսի առատաձեռն և անձնուէր անձանց թիւն հետզհետէ մեր մէջ բազմապատկէր, և այն ատեն դաստիարակութեան գժուարին գործն մեծապէս կը դիւրանայ։

Մնամք
խորին յարգանօք
ի Դիմաց Գործ. Ժողովոյ
Կիլիկեան Ընկ.
Ատենապիր Ատենապետ
Տ. Աւետեան Գ. Ադուլեան

ԼՕՏ

Յառաջիկայ շաբաթ գիշեր (Նոյ. 17) ժամ 3 իւսկիւտարու Սելամիէ թաղին վարժարանի թատերասրահին մէջ Գեր. Տ. Մաղաքիա վարդապետ Օրմանեան ճառախօսութիւն մը պիտի ընէ նիւթ ընտրելով իրեն ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ, զոր երկու մասի պիտի բաժնէ, և Ա. ու Բ. մասերուն տիպերը նուագածութիւն պիտի լինի դաշնակի վրայ։

Մուտք երկու սեռի համար 2 ղրուշ արծաթի։ Մանկունք ազատ են։

Թաւ դաւեալ Յովհաննես և տաղ մի զթութեանց պէս պէս չափաւ, զի ոչ սակաւ ասպք են նկարագրականք զրարուց հաւուց»։ և մէջ կը բերէ ինն երկտող վիայութիւններ։ Ոհասատի այս թռչնոց տաղն է զոր կը հանեմ այսօր ի մատենագրանէ Ց. Ց. Անտոնեան հարց որ յՕրթաքէօյ փոքրիկ ձեռագիր տետրակէ մը, և կը հրատարակեմ ի վայելուն բանասիրաց։ Տաղիս հեղինակն է Յովհաննէս վարդապետ, ինծի անծանօթ. ձեռագիրն յետին ժամանակաց և անվարժ դաղափարողի մը դրչութիւն է, մէջէն թաւդթ ինկած ըլլալով կը պակսին Դ—ԺԴ տներն և ԺԴին սկիզբն։ Յովհաննոս կամենիցացւոյ բառարանին մէջ յիշեալ տաղերն են Բ. ԺԷ. ԻԵ. ԼԵ. ԼԷ. ԼԸ. տներէն։ Նոյն բառարանին մէջ ուրիշ տան վկայութիւնք ալ կը գըտնուին թռչնոց տաղէ մը, որ անշուշտ Յովհաննէս վարդապետի տաղին Դ—ԺԴ տներուն կը պատկանին։ Այս տաղն հատակտորքս առանձին կ'ամփոփեմ Յովհաննէս վարդապետի տաղին վերջը, հանդերձ նշանակութեամբք թռչնոցն զորս կուտայ Յովհաննոս։ Փափաքելի է որ եթէ այլք ունին այս տաղիս անթերի և ընտրելագոյն օրինակը, որագրոյ մը միջոցաւ ի լոյս ընծայեն զայն. նոյնպէս եթէ կը գտնուին տեղեակք տաղիս մէջ յիշեալ թռչնոց Եւրոպական անուններուն, Հայերէն լեզուի օգտակար ծառայութիւն մատուցած կ'ըլլան հրատարակելով իրենց գիտութիւնը։

Զեմ ուզեր վերջացնել խօսքս առանց հրապարակաւ իմ երախտագիտութիւնս յայտնելու առ Անտոնեան միաբանութիւնն, որ մեծաւ ազնուութեամբ թոյլ տուաւ ինձ քննել իւր Հայ դրչագրաց թանգարանը, և իբրև հիւր մեծարեց զիս գրեթէ մի եօթնեակ։ Կրկին շնորհակալութեան արժանի են այն ազգասէր անձինք, որ ոչ միայն խնամով կը հաւաքեն և կը պահեն Հայերէն լեզուի գանձերը՝ մեր նախնեաց ձեռագիր մատենագրութիւնքը, այլ և կը ցուցնեն և կը հաւատան զանոնք օտարի։ Ց. Ց. Անտոնեան հարք չէին կրնար քան զայս մեծ շնորհ ինծի ընել, ես ալ իմ մեծագոյն շնորհակալիքս փոխարէն իրենց կը մատուցանեմ։

Նուէր Ն. Բէ-ղանդոյէ

ՏԱՂ ԹՌՉՆՈՑ

Ա. Ես Յովհաննէս հոգւով ակար,
Եւ վարդապետ յերկիր օտար,
Կամիմ գովել զհաւք հաւասար,
Ուրախութիւն մարդկան համար։
Բ. Արմաւենն մեծ է ե՛անհունար,
Երթայ ծովու յատակն ի վայր,
Մեծ փայտ առնոյր և բարձրանայր,
Լիրանանու լեռնէն ի վայր։
Գ. Անկղէն . . . . . .
. . . . . .
ԺԴ. . . . . կու պարքայր,
Զէտ զուլ կանչէր, զինչ ազայ լայր,
Ամէն մարդոյ բանիւ լինայր։
ԺԵ. Զրկնակրլին պիտի խըճալ,
Վիզն է բարակ, ոգին է նեհար.
Ջրին ի դեռերն ի ժուռ կուգայր,
Ամէն օր մէկ ձկան համար։
ԺԶ. Կաքաւիկն երբ կարկըչէր,
Ի սարերէն ձայնըն կուգայր.
Քաջ արծըւին ձայնըն լըսէր,
Մէջքըն ըսկէր՝ ընկնէր ի վայր։
ԺԷ. Շեսրորքն զինչ ազայ լայր,
Զերդ ղլակոտ մըղընծկըտայր.
Ցանձն է հագեր կարմիր կապայ,
Ներքև գարկեր գեղին ատատաւ։
ԺԸ. Արագիլն մեծ հաւ ու հօվ,
Ցերկայն բարակ է ճըվերով.
Ի դեռն ի վայր գայր խաղալով,
Մուկն և խըլեզ վեր քաղելով։
ԺԹ. Կըչեղակն որ կարկըչայր,
Ի վեր վաղեր հպարտանայր.
Թէ իմ փետուրս սև ու սպիտակ,
Ագիս քան զայլ հաւս երկայն։

Թարգմանիչ։

ՃՕՐՃ ԲՐԱՅՍԻ

(George Price)

ՏԻԵԶԵՐԱՀԱՐԹԱԿ ԵՒ ԱՆԲԱՂԴԱՏԵԼԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԵՆ ԵՒ ՊՈՂՊԱՏԱՇԵԼԻ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԱՐԿՂԱՄՈՒՐՆԵՐ

(ԹՕՋԻՐ—ՖՕՌ)

Աւելի՛նաբէ Ի Բանալիներու աշխարհածանօթ Գլէնֆիլտոնի գործարան

40 Տարիէ աւելի հաստատուած .

NEC PLUS ULTRA

Ամենաձեալ

ԱՐԿՂԱՄՈՒՐ ԵՒ ԲԱՆԱԼԻՆԵՐ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ

G

Գործարանադրօշմ

Կրակի և վառօդի դիմացող Գազի անմատոյց Խարտոցի , ծակող և պատռող գործիքներու դէմ բացարձակապէս ապահով :

Անգզիոյ արքունի Նաւատորմի և Գրամատան ինչպէս նաև կառավարական բոլոր գործարաններու և յարիւրու յատուկ չինողն ու մատակարարը :
Ցատկապէս ոսկերչաց, դրամախոխերու և այլ մանաւորաց համար չինուած արկղամուրներ :

Սոյն գործարանին համբաւը աշխարհածանօթ է : Մինչև ցայսօր եղածներուն վրայ ամեն կերպով վերազանց լինելն անհամար վկայներով և բազմաթիւ մրցանակներով հաստատուած :

Ճօրճ Բրայսի տրուած վկայականներէն հետևեալը յատուկ կը բերեմ, արգոյ հասարակութեան դատողութեան թողլով :

ՍՈՍԿԱԼԻ ՀՐԴԵՀ

Ի Ռիօ աը Կանէյռօ

Տէր. — Իմ կալուածներս վերսին հրոյ ճարակ եղան և դժբաղդաբար ապահոված չէի ոչ գոյքերս և ոչ ապրանքներս : Սակայն ձենէ գնած Արկղամուրս բացած ժամանակս տետրակներս և թղթերս ամբողջապէս անվնաս գտայ, որուն համար երախտապարտ եմ ձեզ։

Ձեր Արկղամուրին ճիշդ քովը ուրիշ մ՚ալ կար , որն որ Գ. Քոջին (Coates) գործարանէն եղած էր . այս վերջինին մէջ գտնուած տետրակներն և կարևոր թղթերն ամենքն ալ այրած էին , մինչդեռ ձեր Արկղամուրն , որուն մէջ կը գտնուէր բացի տետրակներէ և թղթերէ 10 լիսպրա (որ ըսել է 5 1/2 օխայէն աւելի) վառօդ , զոր պահած էի հոն կառավարութեան հետ տեսի ունենալիք գործի մը իրը օրինակ :

Հրդեհէն երկու օր վերջը երբ Բօլիսը բացաւ ձեր Արկղամուրը թէ վառօդը և թէ Արկղամուրին ներքին կողմը բոլորովին անվնաս գտաւ . նա մանաւանդ վառօդը՝ որ ճիշդ մի և նոյն վիճակի մէջ էր ինչ որ էր հրդեհէն առաջ :

Ռիօ աը Կանէյռօ — Ընդունեցէք եմ

3 ապրիլ 1863 — (Սորագրեալ) Վ. ՍԷՒԻԼԻ

Աւելի ընդարձակ տեղեկութեանց և վկայականներու վաւերացման համար , պէտք է դիմել առ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՐՇԱԿՈՒՆԻ Գլէնֆիլտոնի գործարանին յատուկ գործակատարն Տանկաստանի և Գուլդարիոյ համար, Աստ խան թիւ 9. և կամ առ Գ. Մ. ՊԱԼԵԱՆ , վաճառատան Աստ խան թիւ 1 :

Advertisements referring to British or American Goods, etc., are exclusively received for this paper at
BUG. MICOUD'S Foreign Advertising Agency 139—140, Fleet Street, London.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ

ՀՍԲ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԹԱՂԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ԵՎ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ

Հանրագրեր , պատմութիւն , կենսագրութիւն , ազգագրութիւն , ուսումնական գրքեր , գրականութիւն , գիտութիւն , բանաստեղծութիւն , գեղարուեստ , գեղագիտութիւն , գեղեցկագրութիւն , գեղեցիկ գրականութիւն , գեղեցիկ գրականութեան պատմութիւն , գեղեցիկ գրականութեան քննադատութիւն , գեղեցիկ գրականութեան տեսութիւն , գեղեցիկ գրականութեան գիտութիւն , գեղեցիկ գրականութեան գեղագիտութիւն , գեղեցիկ գրականութեան գեղեցկագրութիւն , գեղեցիկ գրականութեան գեղարուեստ